

DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-1\(41\)-93-110](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-1(41)-93-110)

УДК 351.82:330.322(477)

JEL Classification: H53; H54

Тетяна Олександрівна Шпомер

кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)

E-mail: tanya_shpomer@ukr.net. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6680-5889>

ResearcherID: L-9323-2015/

Роман Володимирович Реус

аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)

E-mail: romareus83@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-8091-7123>

Сергій Петрович Волошин

аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)

E-mail: voloshyn.sp@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-3597-1033>

РОЛЬ ДЕРЖАВНИХ ПРОГРАМ У СТИМУЛЮВАННІ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Стаття присвячена комплексному аналізу державних програм стимулювання інвестицій в економіку України. Досліджено широкий спектр фінансових та нефінансових інструментів, що використовуються для залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій. Детально розглянуто програму «єРобота», спрямовану на розвиток малого та середнього бізнесу, а також програму «Доступні кредити 5-7-9 %», що надає пільгове кредитування для підприємців. Особливу увагу приділено механізмам стимулювання інвестицій в індустріальні парки та великі інвестиційні проєкти. Проаналізовано ефективність державних програм, виявлено ключові виклики та запропоновано комплекс заходів для підвищення ефективності інвестиційної політики.

Ключові слова: державні програми; інвестиції; фінансові та податкові стимули; регуляторна та інфраструктурна підтримка, гранти; індустріальні парки; економіка.

Рис.: 5. Табл.: 3. Бібл.: 20.

Постановка проблеми. Інвестиції відіграють ключову роль у розвитку економіки будь-якої країни, забезпечуючи фінансування нових проєктів, створення робочих місць та підвищення конкурентоспроможності. В Україні питання залучення інвестицій є особливо актуальним через необхідність відновлення економіки, модернізації інфраструктури та зміцнення стратегічних галузей. Одним із найефективніших інструментів стимулювання інвестицій є державні програми, спрямовані на створення сприятливого бізнес-середовища, надання фінансових стимулів та спрощення регуляторних процедур. Вони допомагають залучати як внутрішніх, так і зовнішніх інвесторів, знижуючи ризики та покращуючи умови для ведення бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема стимулювання інвестицій в економіку України активно досліджується науковцями. Зокрема, А. Подлевський [7] досліджує роль держави в стимулюванні інвестиційної діяльності в Україні; К. Сердюков [15] розглядає методи стимулювання інвестиційної діяльності та їх поєднання у цілісний механізм державної підтримки, враховуючи наявні в Україні можливості та поточну макроекономічну ситуацію; О. Свінцов та І. Ворончак [14] досліджують державне

регулювання інвестиційної діяльності як ключовий фактор формування ефективної структури національної економіки; М. Денисенко, О. Шапошнікова, О. Будякова [1] наголошують, що держава, через заходи економічного регулювання, має можливість цілеспрямовано впливати не лише на формування внутрішніх та зовнішніх інвестицій, але й на створення умов для їх спрямування в реальний сектор економіки; В. Рисін [13] проводить оцінку ефективності державних програм фінансової підтримки бізнесу в Україні, що є важливим аспектом стимулювання інвестицій.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. В умовах сучасних економічних викликів стратегічного значення набуває роль державних програм у стимулюванні інвестицій в економіку України. Від ефективності реалізації таких програм залежить залучення внутрішнього та зовнішнього капіталу, динаміка соціально-економічного розвитку та модернізація національної економіки. Саме тому важливим завданням є посилення державного впливу на інвестиційні процеси шляхом впровадження ефективних механізмів підтримки, податкових стимулів, фінансових гарантій та інших інструментів сприяння інвесторам. У цьому контексті актуальним є проведення досліджень державних програм, що дозволять сформувати комплексне бачення того, як вони можуть ефективно сприяти залученню інвестицій в Україну, особливо в умовах економічної трансформації та післявоєнного відновлення.

Мета статті полягає в дослідженні впливу державних програм на залучення інвестицій в економіку України, оцінці їхньої ефективності та визначенні перспектив покращення інвестиційної політики.

Виклад основного матеріалу. Державні програми стимулювання інвестицій – це комплекс заходів, ініційованих урядом країни для залучення та підтримки внутрішніх і зовнішніх інвестицій. Вони спрямовані на створення сприятливого інвестиційного клімату, зменшення ризиків для бізнесу та покращення доступу до фінансування. Основна мета цих програм – сприяти економічному розвитку, модернізації виробничих потужностей та відновленню інфраструктури, особливо в умовах війни.

За оцінками Київської школи економіки, загальні прямі збитки, завдані інфраструктурі України внаслідок повномасштабного вторгнення росії, сягнули майже 170 млрд дол. США. Лише з початку 2024 року ця сума зросла на 12,6 млрд дол. США через нові руйнування, спричинені ракетними ударами та активними бойовими діями. Світовий банк оцінив витрати на відновлення країни у 486 млрд дол. США, проте ця цифра ще не є остаточною. Станом на листопад 2024 року серйозно пошкоджено або повністю зруйновано близько 500 великих і середніх підприємств як приватного, так і державного сектору, що спричинило збитки на 14,4 млрд дол. США. Багато компаній втратили виробничі площі, обладнання та логістичні потужності [17].

Відновлення інфраструктури потребує значних обсягів інвестицій. Оскільки фінансові можливості українських підприємств залишаються обмеженими, а банківське кредитування інвестиційних проєктів у воєнний період супроводжується високими ризиками для фінансових установ, бізнес стикається з малопривабливими умовами фінансування. У таких умовах ключову роль у стимулюванні інвестиційної діяльності відіграє державна підтримка.

У сучасних умовах глобалізації та жорсткої конкуренції між країнами за капітал держави активно впроваджують різноманітні програми стимулювання інвестицій, ефективна реалізація яких, вимагає їх чіткої систематизації та аналізу. Класифікація таких програм дозволяє визначити основні напрями державного втручання, оцінити їхню результативність і вплив на економіку. Різні моделі стимулювання – від податкових пільг і фінансової підтримки до створення спеціальних економічних зон – мають свої особливості та ефективність залежно від умов конкретної країни. Узагальнена класифікація таких державних програм представлена на рис. 1.

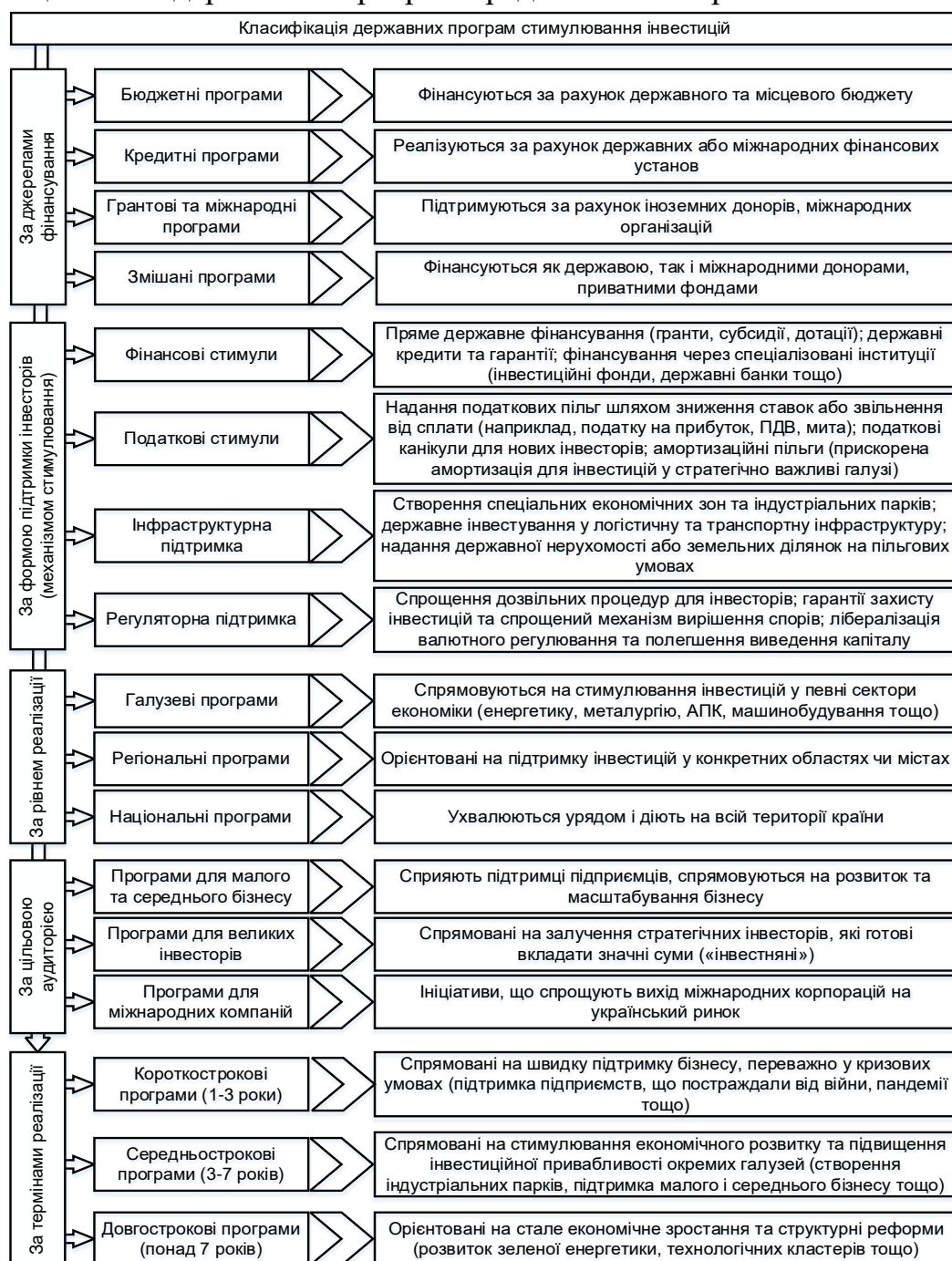

Рис. 1. Класифікація державних програм стимулювання інвестицій
Джерело: систематизовано авторами.

Державні програми стимулювання інвестицій в Україні використовують широкий спектр фінансових інструментів. Для залучення капіталу уряд України впроваджує різні фінансові, податкові, регуляторні та інфраструктурні механізми, які сприяють покращенню інвестиційного клімату та зменшенню ризиків для інвесторів (табл. 1).

Таблиця 1

Основні інструменти стимулювання інвестицій в Україні

Інструмент	Характеристика
Гранти	Безповоротна фінансова підтримка, що надається для започаткування або розширення бізнесу. Гранти дозволяють підприємцям отримати необхідний стартовий капітал або інвестувати в розвиток виробничих потужностей, модернізацію обладнання чи впровадження нових технологій. Часто спрямовані на підтримку малого бізнесу та стартапів.
Пільгові кредити	Фінансування з пониженими відсотковими ставками, що полегшує доступ до позикових коштів для підприємців. Такі кредити допомагають бізнесу залучати капітал на вигідніших умовах, зменшуючи фінансове навантаження, особливо у перші роки діяльності. Державні програми можуть включати компенсацію частини відсотків або гарантії по кредитах.
Субсидії та компенсації	Пряме відшкодування частини витрат, пов'язаних із реалізацією інвестиційних проєктів. Держава може компенсувати витрати на будівництво чи модернізацію інфраструктури, закупівлю обладнання або впровадження інноваційних рішень. Це дозволяє зменшити початкові витрати інвесторів та прискорити реалізацію проєктів.
Податкові та митні пільги	Зниження податкового навантаження шляхом запровадження спеціальних податкових режимів, звільнення від певних податків або зменшення митних зборів. Такий механізм дає змогу підприємствам зменшити витрати на імпорт обладнання, комплектуючих чи сировини, а також знижує загальне фінансове навантаження на інвесторів у ключових галузях економіки.
Розвиток інфраструктури	Державне фінансування будівництва доріг, енергетичних потужностей, комунікацій та інших інженерних об'єктів, що створюють сприятливі умови для розвитку бізнесу. Інвестори часто розглядають наявність якісної інфраструктури як один із ключових чинників при ухваленні рішення про розміщення виробничих чи логістичних об'єктів.
Регуляторні рамки та спеціальні економічні зони	Впровадження сприятливих правових умов для ведення бізнесу, включаючи спрощення адміністративних процедур, особливі умови оподаткування та спеціальні стимули для залучення інвестицій у певні галузі. Спеціальні економічні зони або індустріальні парки створюють привабливі умови для компаній, що працюють у стратегічно важливих секторах економіки.
Гарантійні механізми	Надання державних гарантій на кредити або страхування інвестицій від можливих ризиків, включаючи політичні, економічні та військові загрози. Такі механізми знижують рівень ризиків для інвесторів, дозволяючи їм безпечніше вкладати кошти в економіку країни.
Інформаційні та допоміжні платформи	Забезпечення доступу до актуальної інформації про інвестиційні можливості, регуляторні вимоги та державну підтримку. Інформаційні платформи допомагають інвесторам орієнтуватися в економічному середовищі, знаходити потенційні проєкти для вкладень та отримувати консультативну підтримку з боку держави.

Джерело: складено авторами на основі [1; 7; 13; 14; 15].

Ключовою державною програмою підтримки підприємництва в Україні, спрямованої на стимулювання створення нових робочих місць та розвиток малого і середнього бізнесу виступає проєкт «єРобота», який передбачає надання грантів на започаткування або розширення власної справи. Проєкт включає такі грантові програми, як мікрогранти для створення власного бізнесу, гранти для розвитку переробного підприємства, державне фінансування закладки саду, кошти для розвитку тепличного господарства, грант на реалізацію стартапу, у тому числі у сфері ІТ та кошти на навчання ІТ-спеціальностям (табл. 2) [4].

Таблиця 2

Характеристика напрямів державної програми єРобота

Напрямок	Характеристика
1	2
Своя справа	Фінансування для відкриття або розширення власного бізнесу в розмірі від 50 до 250 тис. грн (якщо місце провадження діяльності та місце реєстрації в Харкові або Харківській обл., розмір допомоги – до 500 тис. грн). Кошти можна витратити на придбання обладнання, закупівлю сировини, сплату оренди, послуги маркетингу та реклами, комерційної концесії, лізингу. Умовами отримання гранту є створення як мінімум одного робочого місця, ведення діяльності протягом щонайменше трьох років та сплата податків.
Свій сад	Підтримка розвитку садівництва, ягідництва та виноградарства для висадки та облаштування нового саду, ягіднику, винограднику площею 1-25 га. Гранти надаються на умовах співфінансування – до 400 тис. грн за гектар, але не більше від 70% вартості проєкту висадження насаджень. Вимогами є оформлення права власності або користування землею на строк не менше семи років, створення робочих місць для 6-10 постійних та 125-425 сезонних працівників, залежно від культури та площі насаджень, ведення господарської діяльності протягом як мінімум п'яти років та регулярна сплата податків.
Своя теплиця	Фінансова допомога для розвитку тепличного господарства. Максимальний розмір гранту – 7 млн грн за 2 га, але не більше 70% загальної вартості проєкту (для 0,4-0,6 га – 2 млн грн; для 0,8-1,2 га – 3,5 млн грн; для 1,6-2,4 га – 7 млн грн). Заявник має подати проєкт теплиці та забезпечити право власності чи користування землею на строк від семи років. Будівництво має бути завершене протягом року. Кошти можна витратити на створення тепличного комплексу, закупівлю посівних матеріалів, закупівлю технічного обладнання. Отримувач гранту зобов'язаний створити від 14 робочих місць.
Новий рівень	Фінансування для відкриття або масштабування переробного підприємства. Максимальна сума гранту – 8 млн грн, при цьому він має покривати до 70% вартості проєкту. Отримувач має створити щонайменше 25 робочих місць, вести діяльність понад три роки та здійснювати податкові відрахування. Мета програми – збільшити частку переробної продукції, зокрема в експорті.
ІТ-стартап (в процесі розробки)	Грантова підтримка ІТ-стартапів на різних стадіях їх розвитку. Фінансування передбачає до 3,5 млн грн, які можна витратити на зарплату працівників, оплату консультаційних послуг, купівлю обладнання, науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, маркетинг. Мета програми – створення нових компаній та робочих місць у сфері високих технологій, а також збільшення ІТ-експорту. Отримувач гранту зобов'язаний створити від 3 робочих місць залежно від етапу життєвого циклу стартапу.

Закінчення табл. 2

1	2
Старт в ІТ (в розробці)	Грант для отримання професії у сфері ІТ. Кошти на навчання в сертифікованих школах зможуть отримати українці, які не здобували формальну освіту та не мають кваліфікації / досвіду в галузі ІТ.

Джерело: складено авторами на основі [2].

Держава інвестувала 12 млрд грн у розвиток малого та середнього бізнесу через грантові програми «єРобота». Завдяки цій підтримці майже 25 000 підприємців отримали фінансування для старту або розширення власної справи. Це також дозволило створити понад 65 000 робочих місць. Вже 75 % цих інвестицій повернулися до бюджету у вигляді сплачених податків і зборів. З моменту запуску програми «єРобота» у липні 2022 року було видано: 22 488 мікрогрантів на суму 5,3 млрд грн за програмою «Власна справа», 926 грантів на 4,6 млрд грн для підтримки переробних підприємств, 268 грантів на 1,3 млрд грн для фінансування садівництва та тепличного господарства та 1122 гранти на суму 525 млн грн ветеранам та членам їхніх родин [3].

Одним із ключових інструментів стимулювання інвестицій у промисловий сектор є державна фінансова підтримка у вигляді компенсації частини відсоткової ставки, надання державних гарантій за кредитами та інші механізми. У межах програми «Доступні кредити 5-7-9 %» підприємці отримують можливість залучати фінансування на інвестиційні проєкти або поповнення оборотного капіталу зі зниженим кредитним навантаженням [16].

Однак наразі ефективність програми у сфері стимулювання інвестиційної діяльності є обмеженою. Для розвитку підприємництва в межах програми «5-7-9%» на 2025 рік передбачено 18 млрд грн для компенсації відсоткових ставок за кредитами. Ці кошти поступово спрямовуються на покриття різниці між ринковими процентними ставками та пільговими ставками, за якими підприємці отримують фінансування в межах програми підтримки бізнесу [6].

З початку 2025 року українські підприємці залучили 3727 пільгових кредитів на загальну суму 11,7 млрд грн. Загалом від моменту запуску програми у лютому 2020 року бізнес отримав 107,4 тис. кредитів на суму 371,8 млрд грн. Найактивніше фінансування залучають підприємства, що працюють у сфері переробної промисловості, агросектору та торгівлі, а серед регіонів за обсягом виданих кредитів лідерами є Львівська, Дніпропетровська, Київська, Одеська, Харківська, Вінницька, Полтавська області та м. Київ. На сьогодні у програмі беруть участь 46 банків. Найбільший обсяг кредитів видали ПриватБанк (49,6 тис.), Ощадбанк (16,6 тис.) та Укргазбанк (5,9 тис.) [18].

Через фінансові обмеження, спричинені воєнним станом, Фонд розвитку підприємництва накопичив заборгованість перед банками за компенсаційними виплатами за відсотковими ставками. Це призвело до ситуації, коли частина банків припинила співпрацю в межах програми, що фактично перекладає повне навантаження за сплату відсотків на позичальників [16].

Зважаючи на пріоритетність цілей фінансування, підприємці найбільше скористалися обіговими та антикризовими кредитами, а також кредитами на антивоєнні та інвестиційні цілі. З початком повномасштабного вторгнення активізувалася потреба в підтримці посівної та переробці сільськогосподарської продукції (рис. 2).

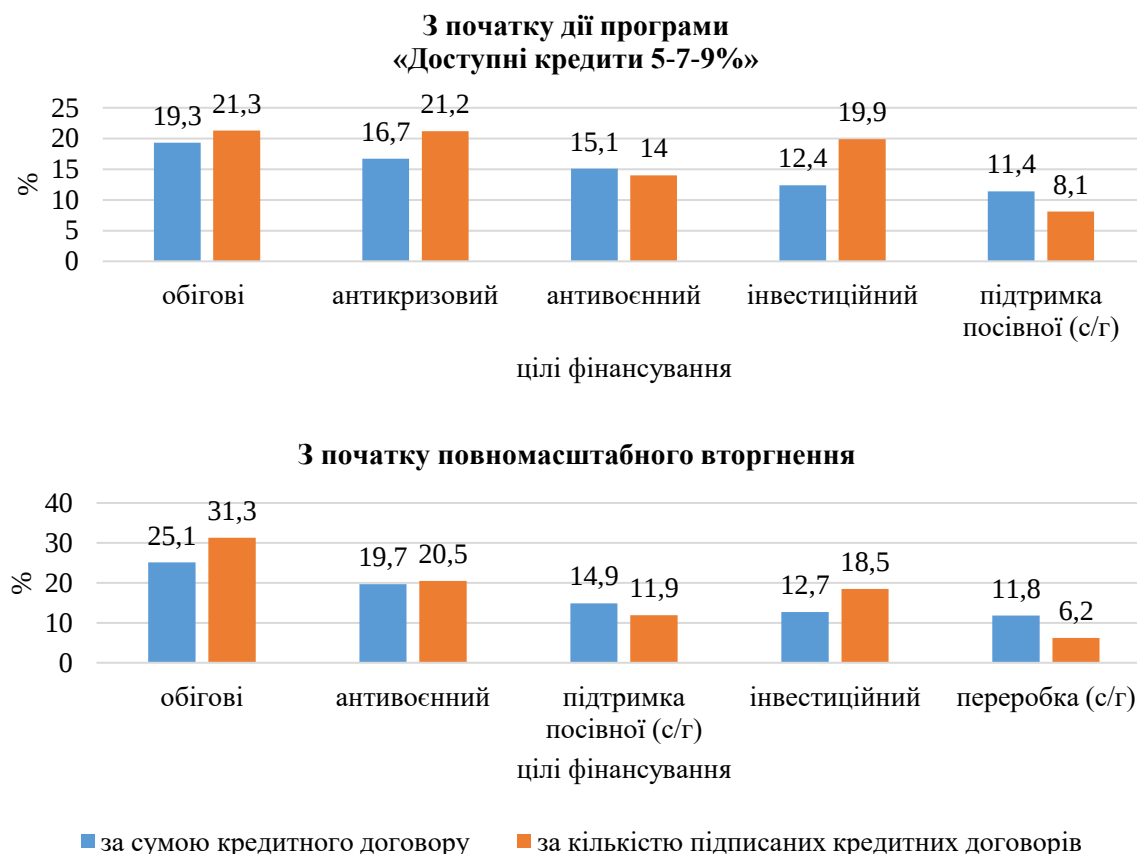

Рис. 2. Пріоритетність цілей фінансування в рамках програми «Доступні кредити 5-7-9 %»

Джерело: розраховано та побудовано авторами на основі даних [20].

Уряд розширив можливості програми, зокрема, для підприємств, що зазнали руйнувань унаслідок війни. Відповідно до Постанови КМУ [10], такі підприємства можуть отримати кредит у розмірі до 60 млн грн строком до п'яти років за ставкою 9 % річних. Держава надає гарантійне покриття до 80 % зобов'язань за цими кредитами. Водночас нові або відновлені підприємства не можуть розташовуватися ближче ніж за 50 км від зони бойових дій.

З метою оптимізації видатків бюджету Уряд ухвалив Постанову [9], яка передбачає:

- скасування кредитування під 0 % річних, яке раніше застосовувалося для подолання наслідків пандемії COVID-19 та воєнної агресії;
- збільшення базової кредитної ставки;
- перегляд компенсаційної ставки, яка наразі встановлена на рівні 5-7-9 % річних.

Враховуючи пріоритетність цілей фінансування розглянутих вище, програма «Доступні кредити 5-7-9%» потребує підвищення інвестиційної спрямованості. Для цього насамперед необхідно: оптимізувати механізм компенсації відсоткової ставки, оновити законодавчі положення щодо фінансової підтримки, здійснити оцінювання ефективності реалізації програми, забезпечити прозорість звітності, розробити додаткові умови кредитування (рис. 3).

Рис. 3. Заходи підвищення інвестиційної спрямованості програми «Доступні кредити 5-7-9 %»

Джерело: побудовано авторами на основі [16].

Таким чином, для підвищення ефективності програми «Доступні кредити 5-7-9 %» необхідно змістити акцент із короткострокових кризових рішень на довгострокову підтримку інвестиційних проєктів. Це забезпечить не лише фінансову стійкість підприємств, а і сприятиме загальному відновленню та зростанню економіки України.

Крім того, Фондом розвитку підприємництва реалізується й низка інших програм, спрямованих на підтримку бізнесу, який виступає ключовим елементом економічного розвитку держави (рис. 4). Ці програми є практичним інструментом реалізації державної політики у сфері стимулювання

внутрішніх інвестицій в умовах економічної нестабільності. Вони орієнтовані на різні групи підприємств: від мікробізнесу до середніх підприємств, що дозволяє покрити широкий спектр потреб бізнесу залежно від його розміру та галузі. Особлива увага приділяється підтримці енергостійкості підприємств, що критично важливо в умовах війни та руйнування енергетичної інфраструктури. Окремі програми спрямовані на стабілізацію діяльності енергетичних підприємств. Помітний акцент на проєктах з енергоефективності та модернізації виробництва відповідає глобальним трендам щодо зеленої трансформації економіки.

В Україні діють також механізми стимулювання інвестицій, що передбачені чинним законодавством та нормативно-правовими актами:

1. Державна підтримка великих інвестиційних проєктів для залучення стратегічних інвесторів в економіку України (Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів зі значними інвестиціями в Україні» [11]), що передбачає:

- звільнення підприємств від сплати податку на прибуток, ПДВ та ввізного мита на нове обладнання, що імпортується на митну територію України;
- надання права користування земельними ділянками для реалізації інвестиційного проєкту на пільгових умовах оренди;
- забезпечення проєктів необхідною суміжною інфраструктурою (дорожніми мережами, комунікаціями, енергетичними ресурсами тощо) за рахунок державного фінансування будівництва або реконструкції таких об'єктів.

Закон України [11], відомий як закон про «інвестиційних нянь» створює правові та фінансові умови для реалізації масштабних інвестиційних проєктів, що позитивно впливають на економіку країни. Основні його положення в контексті стимулювання інвестиційної активності в Україні представлені в табл. 3.

Система «інвест-нянь» пропонує універсальний пакет стимулів, що підходить для компаній з різних секторів економіки. Водночас досвід співпраці з інвесторами, які планують реалізацію проєктів у межах цієї ініціативи, засвідчив потребу в удосконаленні окремих елементів підтримки. Зокрема, певні стимули потребують більшої адаптивності для того, щоб ефективніше відповідати на специфічні запити різних галузей та умов проєктів. Це створює передумови для подальшого розвитку системи «інвест-нянь» у напрямі більшої індивідуалізації підходів до інвесторів. Зокрема, необхідно передбачати можливість гнучкішого застосування стимулів залежно від галузевої специфіки, регіональних особливостей або масштабів проєкту. Удосконалення механізмів передбачає також спрощення процедур укладення спеціальних інвестиційних договорів та оптимізацію супроводу інвесторів. Такий підхід дозволить не лише розширити коло потенційних учасників програми, але й активізувати залучення капіталу в критично важливі сфери економіки України, особливо в умовах післявоєнної відбудови.

Назва програми	Мета	Цільова аудиторія	Основні умови
Підтримка енергостійкості мікро та малих підприємств України	Підтримка фінансування інвестицій в енергостійкість мікро та малих підприємств з областей, які найбільше постраждали від руйнування енергетичної інфраструктури.	Мікропідприємства (до 10 працівників, річний дохід до 2 млн. євро) та малі підприємства (до 50 працівників, річний дохід до 10 млн. євро)	Надання 80 грантів у розмірі 10 000 євро мікропідприємствам на фінансування інвестицій в енергостійкість та 42 гранти у розмірі 20 000 євро малим підприємствам у поєднанні з банківським кредитом для посилення стійкості господарської діяльності (грантова частка складає 40% від суми банківського кредиту)
Підтримка підприємств паливно-енергетичного комплексу	Здешевлення вартості кредитів для відновлення, ремонту або заміни пошкоджених об'єктів енергетичної інфраструктури теплових електростанцій та теплоелектроцентралей	Суб'єкти господарювання незалежно від форми власності, що здійснюють виробництво електричної енергії на теплових електростанціях та/або теплоелектроцентралях.	Максимальна сума кредиту 3,6 млн. грн. за 1 МВт встановленої потужності, строком до 10 років, процентною ставкою не більше Індексу UIRD (3 міс.) + 7 п.п., компенсаційна процентна ставка 9% річних.
Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%	Сприяння розвитку малого, середнього та мікробізнесу шляхом розширення доступу до альтернативних джерел фінансування, зниження вартості фінансових ресурсів, створення рівних конкурентних умов на фінансовому ринку та спрощення отримання фінансового лізингу для стимулювання інвестиційної активності підприємств.	Мікропідприємства з річним доходом до 2 млн. євро, малі підприємства – до 10 млн. євро, середні підприємства – до 20 млн. євро.	Максимальна сума лізингу до 50 млн. грн. (з урахуванням державної підтримки та програми «Доступні кредити 5-7-9%»); максимальний строк фінансування до 60 місяців; власний внесок: для діючого бізнесу – понад 10%, для нового бізнесу – понад 15%; базова винагорода (процентна ставка): мікропідприємства – 14,3% = UIRD (3 міс.) + 7 п.п., малі підприємства – 13,3% = UIRD (3 міс.) + 6 п.п., середні підприємства – 12,3% = UIRD (3 міс.) + 5 п.п.; компенсаційна винагорода залежить від кількості створених нових робочих місць та може бути знижена в рамках програми «5-7-9%».
Підтримка фінансування інвестиційних проєктів малих та середніх підприємств за пріоритетними напрямками	Фінансування інвестиційних проєктів та обігового капіталу малих та середніх підприємств у пріоритетних напрямках: сільське господарство, виробництво, готельно-ресторанний бізнес та проєкти з енергоефективності.	Малі та середні підприємства з чисельністю до 250 працівників та річним доходом до еквівалента 50 млн євро за середньорічним курсом НБУ.	Максимальний розмір кредиту – 500 тис. євро (гривневий еквівалент); відсоткова ставка – UIRD (3 міс.) + 5 п.п.; максимальний сукупний розмір комісії за надання та/або обслуговування кредиту – не більше 1,5% від суми кредиту; термін кредитування: до 3 років для фінансування обігового капіталу, до 6 років – інвестиційних проєктів.
Програма мікрокредитування	Фінансування інвестпроєктів та обігового капіталу у дозволених галузях за Програмою (16 секцій), окрім добувної промисловості і розроблення кар'єрів, фінансової та страхової діяльності, державного управління й оборони; обов'язкового соціального страхування, діяльності домашніх господарств та екстериторіальних організацій і органів.	ФОП та приватні мікро-, малі і середні підприємства з чисельністю до 250 працівників і річним доходом до еквівалента 50 млн. євро за середньорічним курсом НБУ.	Максимальний розмір кредиту – 500 тис. євро; відсоткова ставка – ринкова, визначається банками-партнерами; максимальний сукупний розмір комісії за надання та/або обслуговування кредиту – не більше 1,5% від суми кредиту; термін кредитування: до 3 років для фінансування обігового капіталу, до 6 років – інвестиційних проєктів.

Рис. 4. Основні державні програми підтримки бізнесу

Джерело: складено авторами на основі [20].

Таблиця 3

Ключові аспекти Закону України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів зі значними інвестиціями в Україні»

Ключовий аспект	Опис
Мета	Створення сприятливих умов для залучення стратегічних інвесторів у реальний сектор економіки України.
Суб'єкти підтримки	Юридичні особи-резиденти та нерезиденти, які реалізують проєкти в Україні через спеціальні підприємства.
Обсяг інвестицій	Від 12 млн євро
Тривалість проєкту	До 5 років.
Основні форми підтримки	Податкові пільги (податок на прибуток, мито, ПДВ), доступ до земельних ділянок, будівництво інфраструктури.
Обмеження державної підтримки	Не більше 30 % від загального обсягу інвестицій у проєкт.
Галузі, які підлягають підтримці	Переробна промисловість (крім діяльності з виробництва та обігу тютюнових виробів, спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв); добування з метою подальшої переробки та/або збагачення корисних копалин (крім кам'яного та бурого вугілля, сирої нафти та природного газу); поводження з відходами; транспорт; складське господарство; поштова та кур'єрська діяльність; логістика; освіта; наукова та науково-технічна діяльність; охорона здоров'я; мистецтво; культура; спорт; туризм та курортно-рекреаційна сфера; електронні комунікації; виробництво біогазу і біометану (в т.ч. скрапленого або стисненого).
Характер інвестицій	Будівництво, модернізація, технічне та/або технологічне переоснащення об'єктів інвестування; придбання необхідного устаткування (обладнання) та комплектуючих виробів; будівництво об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури за кошти інвестора.
Умови для інвестора	Створення 10 робочих місць із зарплатою +50% до середньої в регіоні; або 30 робочих місць із зарплатою +30 % до середньої в регіоні; або 50 робочих місць із зарплатою +15 % до середньої в регіоні (порівняно з відповідною галуззю за минулий рік).
Механізм реалізації	Укладання спеціального інвестиційного договору.

Джерело: побудовано авторами на основі [11].

2. Стимулювання розвитку індустріальних парків (Закон України «Про індустріальні парки» [12]), що передбачає:

- внесення змін до Податкового та Митного кодексів України щодо звільнення від сплати імпортного ПДВ і ввізного мита на обладнання за визначеним переліком; звільнення від податку на прибуток строком до 10 років; надання органам місцевого самоврядування права запроваджувати пільги щодо місцевих податків;

- встановлення механізмів цільового використання коштів, заощаджених завдяки податковим пільгам, для таких потреб як модернізація або створення нової матеріально-технічної бази; розширення виробництва; впровадження інноваційних технологій;

- запровадження механізмів фінансування будівництва інфраструктури індустріальних парків та компенсації відсоткових ставок за кредитами на облаштування їхніх територій або здійснення господарської діяльності в межах таких парків.

Індустріальні парки є ефективним інструментом для залучення інвестицій у реальний сектор економіки, сприяючи індустріалізації, модернізації промисловості та забезпеченню збалансованого регіонального розвитку. Вони поширені як у країнах з розвинутою ринковою економікою (США, країни Західної, Центральної та Східної Європи тощо), так і в країнах, що перебувають на різних етапах розвитку ринкових відносин (країни Азії та ін.). Уряди багатьох країн, а також місцева і регіональна влада активно використовують цей інструмент разом з іншими спеціальними економічними режимами для реалізації своїх економічних стратегій та цілей [19].

Незважаючи на збройну агресію РФ, Україна продовжує розвивати індустріальні парки, задовольняючи зростаючий попит на сучасну виробничу інфраструктуру як з боку українських підприємств, так і міжнародних інвесторів (рис. 5).

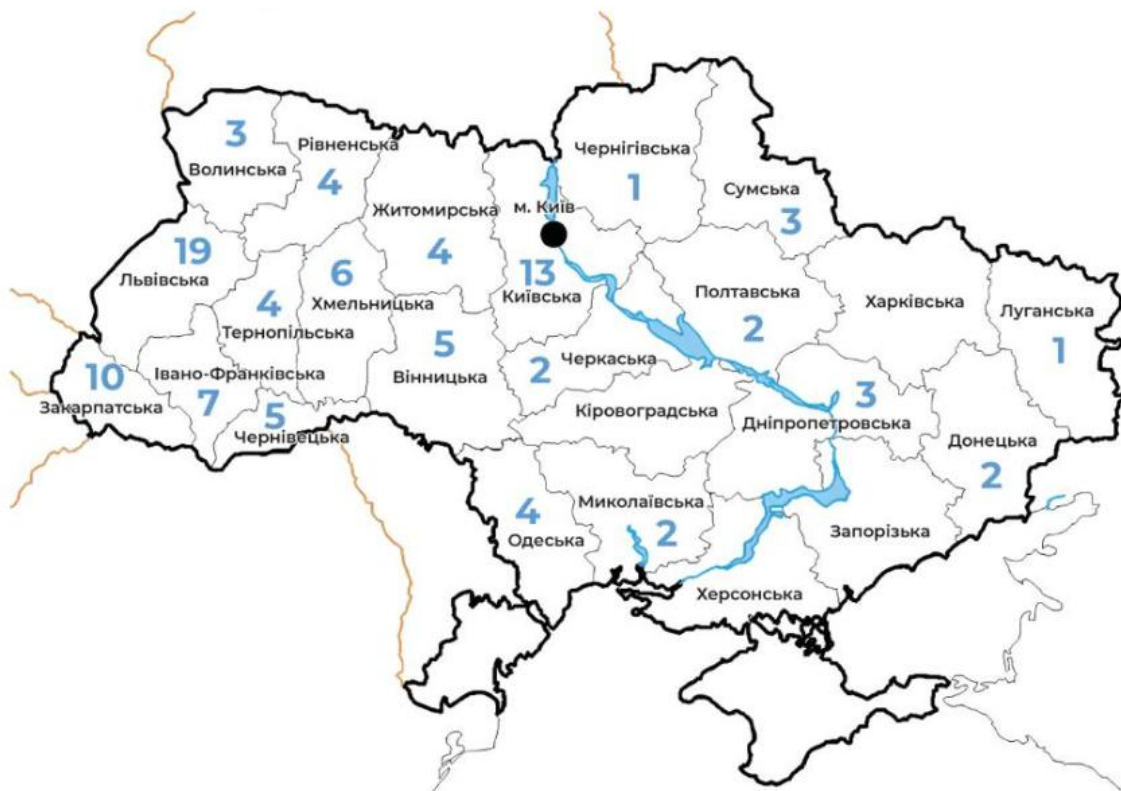

Рис. 5. Карта індустріальних парків України

Джерело: [5].

Таким чином, на сьогодні в Україні зареєстровано 100 індустріальних парків у 20 областях, які перебувають на різних етапах розвитку. Найбільше промислових майданчиків зосереджено у Львівській області (19), Київській області та м. Києві (13), Закарпатській області (10) та Івано-Франківській області (7).

Однак кількість працюючих індустріальних парків, тобто таких, що мають підведені комунікації, збудований хоча б один об'єкт (склад або виробниче приміщення), керуючу компанію та хоча б одне працююче підприємство, значно менше – у 2024 році їх було 21. Разом з тим, у порівнянні з періодом до повномасштабного вторгнення, коли із 62 зареєстрованих індустріальних парків працювали лише 4, то сьогодні їх тенденція до зростання триває і у 2025 році прогнозується збільшення до 30 [5].

Перший поштовх розвитку індустріальних парків дало повномасштабне вторгнення, адже понад 1,5 тис. релокованих підприємств потребували готових виробничих приміщень. Другим стимулом стало ухвалення у 2022 році низки законів, що передбачали податкові преференції для резидентів. У 2023 році держава вперше виділила 1 млрд грн на їх підтримку [5].

Компанії все менше хочуть будувати самостійно, а шукають готові виробничі приміщення (80 % запитів), тоді як на земельні ділянки припадає 55 % запитів. Наразі в більшості індустріальних парків є вільна земля, але не вистачає готових приміщень. Розвиток індустріальних парків потребує додаткового стимулювання будівництва, включаючи доступне кредитування (2-5% річних) та бюджетні інвестиції. Попит на готові приміщення перевищує пропозицію, що відкриває нові можливості для інвесторів та підприємців. Важливим фактором для резидентів є наявність комунікацій (електрика, газ, вода) або їх близькість, а найпопулярнішими напрямками виступають агросектор і харчова промисловість, будівельні матеріали, склади та логістика, виробництва подвійного призначення [5].

У фінансуванні індустріальних парків домінують українські інвестори. Їх частка у загальному обсязі вкладень зросла до 90%, тоді як іноземні інвестиції значно скоротилися. У світовій практиці розвиток індустріальних парків орієнтований саме на залучення міжнародного капіталу. Основними причинами таких тенденцій в Україні є війна, недосконалий механізм страхування воєнних ризиків, проблеми з логістикою, корупція та слабкий правовий захист. Проте, попри складну ситуацію в країні, все ж таки спостерігається поодинокий вихід іноземних учасників на вітчизняний ринок, зокрема британський Unilever будує завод засобів гігієни, фінська Peikko – підприємство з виробництва будматеріалів, німецька InTiCa Systems розширює виробництво елементів для електромобілів, а австрійський Kronospan інвестує у виробництво OSB-плит [5].

Статистика підтверджує високу ефективність індустріальних парків: 1 гектар парку створює 50 нових робочих місць, а кожен долар державних інвестицій залучає 6 доларів приватних інвестицій [8].

Для залучення іноземних інвесторів в українську економіку створено електронну платформу «Advantage Ukraine», де представлені інвестиційні проекти, зокрема у металургії, фармацевтиці, машинобудуванні, деревообробці та виробництві меблів тощо. Проектна команда платформи опрацьовує запити інвесторів, серед яких найбільш актуальні теми консультацій – інвестиційні стимули та страхування воєнних ризиків [16].

Для врегулювання питання страхування воєнних ризиків було внесено зміни до Закону України «Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності», відповідно до яких Експортно-кредитному агентству (ЕКА) надано право страхувати інвестиції, що здійснюються на території України. Надання страхування від воєнних ризиків є критично важливим для залучення інвестицій в умовах поточної війни, оскільки це зменшує одну з основних перешкод для потенційних інвесторів.

Незважаючи на зусилля уряду, реалізація державних програм стимулювання інвестицій в Україні стикається з низкою проблем та обмежень. Серед основних викликів залишаються бюрократія, корупція та недосконалість верховенства права. Ці системні проблеми створюють невизначеність, збільшують вартість ведення бізнесу та підбивають позитивний вплив інвестиційних стимулів, пропонованих державними програмами.

Війна, що триває, та пов'язані з нею ризики безпеки є найсерйознішою перешкодою для інвестицій в Україну. Незважаючи на запропоновані урядом стимули та страхування від воєнних ризиків, інвестори можуть залишатися обережними через високий рівень невизначеності та потенційні збитки, пов'язані з бойовими діями.

Обмежене фінансування та суворі правила використання ресурсів також можуть обмежувати масштаб та ефективність державних інвестиційних програм. Розрив між запланованими та фактичними бюджетними витратами на інвестиційні проєкти свідчить про фінансові обмеження, які можуть перешкоджати досягненню цілей програм.

Важливим аспектом є також ефективність механізмів оцінки та моніторингу державних інвестиційних програм. Наявність надійних систем оцінки є необхідною для визначення впливу програм, виявлення сфер для покращення та забезпечення підзвітності у використанні державних коштів.

Висновки та пропозиції. Проведене дослідження показало, що державні програми відіграють важливу роль у стимулюванні інвестицій в економіку України, пропонуючи широкий спектр фінансових та нефінансових інструментів підтримки. Програми прямої фінансової допомоги, такі як «Робота» та «Доступні кредити 5-7-9 %», сприяють активізації підприємницької діяльності та зниженню вартості залучення кредитних коштів. Інвестиційні стимули для індустріальних парків та підтримка значних інвестиційних проєктів спрямовані на залучення великих обсягів капіталу та розвиток промислової інфраструктури. Важливу роль відіграють також інші ініціативи, зокрема страхування інвестицій від воєнних ризиків, міжнародна співпраця тощо.

Попри певні позитивні тенденції та зростання інвестиційної активності в окремих секторах, ефективність державних програм залишається під впливом таких факторів, як війна, корупція, бюрократія та обмеженість ресурсів.

Для підвищення ефективності державної політики стимулювання інвестицій необхідно вжити комплексних заходів, спрямованих на покращення інвестиційного клімату, усунення перешкод для інвестування, впровадження

кращих міжнародних практик та забезпечення надійного моніторингу й оцінки програм. За умови ефективного розроблення, впровадження та моніторингу, державні програми можуть відіграти вирішальну роль у сприянні економічному відновленню та довгостроковому зростанню України.

Список використаних джерел

1. Денисенко М. П. Економічні заходи державного управління щодо залучення інвестицій / М. П. Денисенко, О. М. Шапошнікова, О. Ю. Будякова // Науковий вісник: державне управління. – 2020. – № 1 (3). – С. 53-65.
2. «Робота» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://erobota.diiia.gov.ua>.
3. «Робота: 12 млрд грн інвестувала держава в розвиток малого й середнього бізнесу через гранти» [Електронний ресурс] // Урядовий портал. – Режим доступу: <https://surl.li/cswlcf>.
4. «Робота: Гранти від держави на відкриття чи розвиток бізнесу» [Електронний ресурс] // Міністерство економіки України. – Режим доступу: <https://surl.li/anubwk>.
5. Кирилко В. Індустріальні парки України: підсумки 2024 року [Електронний ресурс] // Property Times. – Режим доступу: <https://surl.li/uduwl>.
6. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mof.gov.ua/uk>.
7. Подлевський А. А. Роль держави в стимулюванні інвестиційної діяльності в Україні [Електронний ресурс] / А. А. Подлевський, Н. В. Волошин // Вісник НУБГП. – 2022. – Вип. 4(100). – С. 132-139. – Режим доступу: <https://surl.li/vbilzm>.
8. Презентовано оновлений каталог індустріальних парків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/dxpcat>.
9. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва [Електронний ресурс]: Постанова КМУ від 14.03.2023 № 229. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/229-2023-%D0%BF#Text>.
10. Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28 і від 14 липня 2021 р. № 723 [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.10.2022 № 1194. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-vnesennia-zmin-do-poriadkiv-za-1194>.
11. Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні [Електронний ресурс]: Закон України від 17.12.2020 № 1116-IX: станом на 17.09.2023 р. – Режим доступу: <http://surl.li/zzkhpw>.
12. Про індустріальні парки [Електронний ресурс]: Закон України від 21.06.2012 № 5018-VI: станом на 17.09.2023 р. – Режим доступу: <http://surl.li/jotbzo>.
13. Рисін В. Оцінка ефективності державних програм фінансової підтримки бізнесу в Україні [Електронний ресурс] / В. Рисін, Ю. Монтика // Сталій розвиток економіки. – 2025. – № 4(51). – С. 249-258. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-51-36>.
14. Свінцов О. М. Державне регулювання інвестиційної діяльності як передумова формування ефективної структури національної економіки [Електронний ресурс] / О. М. Свінцов, І. О. Ворончак // Управління інноваційним розвитком соціально-економічних систем : колективна монографія / під заг. ред. Храпкіної В. В., Пічик К. В.; Національний університет «Києво-Могилянська академія». – Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2024. – С. 35-42. – Режим доступу: <https://surl.li/hnghfx>.
15. Сердюков К. Г. Державна підтримка інвестицій як шлях до економічного зростання [Електронний ресурс] / К. Г. Сердюков // Вісник ХНАУ. – 2019. – № 2. – С. 53-61. – Режим доступу: <https://surl.li/wxwkgm>.
16. Собкевич О. Підтримка інвестицій у промисловість України в умовах війни та повоєнного відновлення [Електронний ресурс] / О. Собкевич. – 29.05.2023. – Режим доступу: <https://surl.li/nqkxwg>.

17. У скільки оцінюються збитки України за три роки повномасштабної війни: цифри по галузях [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/xorwee>.

18. Уряд спрямував Фонду розвитку підприємництва 1,7 млрд грн для компенсації відсоткових ставок за кредитами [Електронний ресурс] // Дебет-кредит. – Режим доступу: <https://surl.li/pnriar>.

19. Федюк В. Індустріальні парки як інструмент залучення інвестицій в місцевий і регіональний розвиток [Електронний ресурс] // Всеукраїнська мережа фахівців і практиків з регіонального та місцевого розвитку. – Режим доступу: <https://surl.li/animqo>.

20. Фонд розвитку підприємництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bdf.gov.ua>.

References

1. Denysenko, M. P., Shaposhnikova, O.M. & Budiakova, O.Iu. (2020). Ekonomichni zakhody derzhavnoho upravlinnia shchodo zaluchennia investytsii [Economic events of public administration are in relation to bringing in of investments]. *Naukovyi visnyk: derzhavne upravlinnia – Scientific Bulletin: Public Administration*, 1(3), 53-65.

2. eRobota. <https://erobota.dii.gov.ua>.

3. eRobota: 12 mlrd hrn investovala derzhava v rozvytok maloho y serednoho biznesu cherez hranty [The state has invested 12 billion UAH in the development of small and medium-sized businesses through grants]. *Uriadovyi portal – Government Portal*. <https://surl.li/cswlcf>.

4. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy [Ministry of Economy of Ukraine]. (n.d.). eRobota: Hranty vid derzhavy na vidkryttia chy rozvytok biznesu – eRobota: Government Grants for Starting or Developing a Business]. <https://surl.li/anubwk>.

5. Kyrylko, V. (2024). Industrialni parky Ukrainy: pidsumky 2024 roku [Industrial Parks of Ukraine: 2024 Summary]. *Property Times*. <https://surl.li/uduwl>.

6. Ministerstvo finansiv Ukrainy [Ministry of Finance of Ukraine]. (n.d.). <https://mof.gov.ua/uk>.

7. Podlevskyi, A.A. & Voloshyn, N.V. (2022). Rol derzhavy v stymuliuvanni investytsiinoi diialnosti v Ukraini [State's role in promoting investment activities in Ukraine]. *Visnyk NUVHP – Bulletin NUWEE*, 4(100), 132-139. <https://surl.li/vbilzm>.

8. Prezentovano onovleni kataloh industrialnykh parkiv Ukrainy [The updated catalog of industrial parks of Ukraine has been presented]. <https://surl.li/dxpcat>.

9. Pro vnesennia zmin do deiakyykh postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy shchodo nadannia finansovoi derzhavnoi pidtrymky subiektam pidpriemnytstva [On Amendments to Certain Resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine Regarding the Provision of Financial State Support to Business Entities], Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine (2023). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/229-2023-%D0%BF#Text>.

10. Pro vnesennia zmin do poriadkiv, zatverdzhenykh postanovamy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24 sichnia 2020 r. № 28 i vid 14 lypnia 2021 r. № 723 [On Amendments to the Procedures Approved by the Resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated January 24, 2020, No. 28, and July 14, 2021 № 723], Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine (2022). <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-poriadkiv-za-1194>.

11. Pro derzhavnu pidtrymku investytsiinykh proektiv iz znachnymy investytsihamy v Ukraini [On State Support for Investment Projects with Significant Investments in Ukraine], Law of Ukraine (2020). <http://surl.li/zzkhpw>.

12. Pro industrialni parky [On Industrial Parks], Law of Ukraine (2012). <http://surl.li/jotbzo>.

13. Rysin, V., Montyka, Yu. (2025). Otsinka efektyvnosti derzhavnykh prohram finansovoi pidtrymky biznesu v Ukraini [Assessment of the effectiveness of state financial support programmes for business in Ukraine]. *Stalyi rozvytok ekonomiky – Sustainable development of economy*, 4(51), 249-258. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-51-36>.

14. Svintsov, O.M., Voronchak, I.O. (2024). Derzhavne rehuliuвання investytsiinoi diialnosti yak peredumova formuvannya efektyvnoi struktury natsionalnoi ekonomiky [State regulation of investment activities as a prerequisite for the formation of an effective structure of the

national economy]. In V. V. Khrapkinoi, K. V. Pichyk, *Upravlinnia innovatsiynym rozvytkom sotsialno-ekonomichnykh system – Management of innovative development of socio-economic systems* (pp. 35-42). National University of Kyiv Mohyla Academy. <https://surl.li/hnghfx>.

15. Serdiukov, K.H. (2019). Derzhavna pidtrymka investytsii yak shliakh do ekonomichnoho zrostannia [State support of investments as a way to economic development]. *Visnyk KhNAU – Bulletin of the KhNAU*, 2, 53-61. <https://surl.li/wxwkgm>.

16. Sobkevych, O. (29.05.2023). Pidtrymka investytsii u promyslovist Ukrainy v umovakh viiny ta povoiennoho vidnovlennia [Support of investments in the industry of Ukraine in the conditions of war and post-war recovery]. <https://surl.li/nqkxwg>.

17. U skilky otsiniuiutsia zbytky Ukrainy za try roky povnomasshtabnoi viiny: tsyfry po haluziakh [What are the estimated losses of Ukraine for three years of full-scale war: figures by industry]. (2024). <https://surl.li/xorwee>.

18. Uriad spriamuvav Fondu rozvytku pidpriemnytstva 1,7 mlrd hrn dlia kompensatsii vidstokovykh stavok za kredytamy [The government directed UAH 1.7 billion to the Entrepreneurship Development Fund to compensate interest rates on loans]. (04.03.2025). *Debet-kredyt – Debit-credit*. <https://surl.li/pnriap>.

19. Fediuk, V. (n.d.). Industrialni parky yak instrument zaluchennia investytsii v mistsevyi i rehionalnyi rozvytok [Industrial parks as a tool for attracting investments in local and regional development]. *Vseukrainska merezha fakhivtsiv i praktykiv z rehionalnoho ta mistsevoho rozvytku – All-Ukrainian network of specialists and practitioners in regional and local development*. <https://surl.li/animqo>.

20. Fond rozvytku pidpriemnytstva [Entrepreneurship Development Fund]. (n.d.). <https://bdf.gov.ua>.

Отримано 06.02.2025

UDC 351.82:330.322(477)

Tetiana Shpomer

PhD in Economics, Associate Professor Department of Finance, Banking and Insurance
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: tanya_shpomer@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-6680-5889>

ResearcherID: [L-9323-2015/](https://orcid.org/0000-0001-6680-5889)

Roman Reus

PhD Student of the Department of Finance, Banking and Insurance
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: romareus83@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0009-0000-8091-7123>

Serhij Voloshyn

PhD Student of the Department of Finance, Banking and Insurance
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: voloshyn.sp@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0009-0007-3597-1033>

THE ROLE OF STATE PROGRAMS IN STIMULATING INVESTMENTS IN THE ECONOMY OF UKRAINE

The article is devoted to a comprehensive analysis of state programs to stimulate investments in the economy of Ukraine. A wide range of financial and non-financial instruments used to attract domestic and foreign investments has been studied.

The "eRobota" program, aimed at the development of small and medium-sized businesses, is considered in detail. As one of the key tools for stimulating investments in the industrial sector, the program "Affordable loans 5-7-9%" was analyzed, within which entrepreneurs get the opportunity to attract financing for investment projects or replenishment of working capital with a reduced credit load. Taking into

account the priority of the financing goals of this program, the need to increase its investment focus has been determined. For this, first of all, it is proposed to optimize the interest rate compensation mechanism, to update the legislative provisions on financial support, to evaluate the effectiveness of the program implementation, to ensure transparency of reporting and to develop additional lending conditions.

A number of business support programs implemented by the Entrepreneurship Development Fund were also considered. It has been established that they serve as an instrument of state policy to stimulate domestic investment in conditions of economic instability.

Special attention is paid to the mechanisms for stimulating the development of industrial parks and state support for large investment projects to attract strategic investors to the economy of Ukraine.

It was found that the implementation of state investment promotion programs in Ukraine faces challenges such as bureaucracy, corruption, weak rule of law and limited funding. The consequences of the war and high security risks that deter investors remain important barriers. Budgetary constraints and strict requirements for the use of resources reduce the effectiveness of programs. In addition, the insufficient quality of monitoring and evaluation mechanisms prevents a full analysis of the impact of programs and ensuring transparency in the use of funds.

Key words: *state programs; investments; financial and tax incentives; regulatory and infrastructure support; grants; industrial parks; economy.*

Fig.: 5. Table: 3. References: 20.